

Sant Feliu Sasserra: els anys de la República (1931-1936)

Josep Albert Planes i Ball

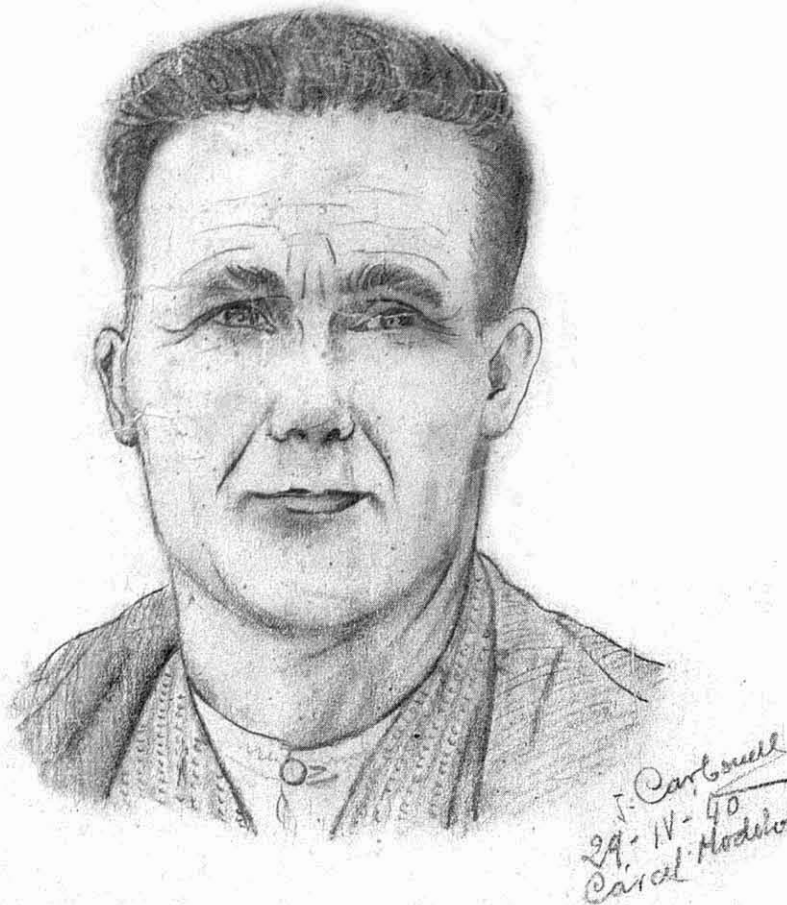
Sant Feliu Sasserra, com d'altres localitats, ha estat un dels pobles on s'ha cultivat més interessadament i de forma sectària l'oblit de la memòria, la negació del passat per part de l'oligarquia dominant, que trobà en el franquisme el mitjà més idoni per refermar el seu poder. En aquest article hem decidit abordar un moment rellevant de la seva història que podia haver inaugurat un període fructífer. És, essencialment, el redescobriments de les il·lusions i la tasca dels alcaldes republicans d'abans de la Guerra Civil, conflicte que estroncà llurs projectes i esperances. I també una arma contra el silenci, còmplice de la forçada amnèsia col·lectiva.

Visió panoràmica de Sant Feliu Sasserra des de l'anomenada carretera de Sabadell a Prats de Lluçanès a finals dels anys 20 del segle passat (actual carretera comarcal B-431).
Arxiu fotogràfic del Centre d'Estudis del Lluçanès.

El municipi de Sant Feliu Sasserra tenia uns 691 habitants l'any 1930. En el decurs dels trenta primers anys del segle XX la població experimentà un lent creixement després de la progressiva davallada demogràfica que s'enregistrà entre 1860-1900 (559 habitants el 1900; uns 570 el 1910 i 592 l'any 1920). A aquest manteniment i lleuger augment poblacional contribuïren les poques indústries tèxtils que hi havia a la vila, totalment subordinades envers les comandes externes,

sobretot de fabricants de Barcelona que no dubtaven a aprofitar una mà d'obra —composta en gran part per dones i infants— que els resultava molt més barata i gens conflictiva. Al costat d'aquesta població obrera que treballava en unes condicions ben precàries, a la qual cal afegir els jornaleros del camp i rabassaires, hi havia una pagesia benestant —els grans propietaris— i un reduït nombre d'industrials, caracteritzats per unes actituds força conservadores.

Lluís Mas i Casadesús. Retrat fet per un amic seu quan es trobava pres a la "Modelo" de Barcelona l'any 1940 (cedit per la sra. Enriqueta Mas i Riu).

Relació d'industrials tèxtils a Sant Feliu Sasserra (1931)

Fabricant	Telers	Adreça
Francesc Arola Barrera	8 telers mecànics 6 telers manuals	Carrer Major
Francisco Gómez Mercado	15 telers mecànics	Plaça de Baix
Successors d'Isidre Puig i Cia	152 telers mecànics	Disseminat
Joan Vila Pla	15 telers mecànics	Plaça de Baix
Jaume Vila Puigbó	8 telers mecànics	Plaça de Baix

Font: AMSF. Matrícula de contribució industrial de 1931

Els resultats de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 significaren a tot Catalunya una mena de plebiscit a favor del canvi de règim. Sant Feliu Sasserra també va viure, inicialment, uns moments d'efervescència nacionalista i republicana que trenquen una inèrcia conservadora marcada sovint per tics immobilistes enquistats en els vells esquemes caciquils. En la vila es constituí el dia 16, en una reunió extraordinària, un govern municipi-

pal republicà –integrat per Josep Coromina i Garriga, Lluís Mas i Casadesús, Climent Planas i Rosell, Aleix Vidasoa i Pla, Valentí Manubens, Andreu Terra i Plata i Feliu Grilló i Serra–, el qual, seguint l'esperit de Francesc Macià, s'adherí a la proclamació de la "*República catalana dins de la Federació de Repúbliques Ibèriques*". Seguidament, tots els regidors elegits, que es declararen entusiàsticament republicans, acordaren nomenar alcalde Lluís Mas i

Casadesús, alhora que hom remarcà la necessitat de mantenir l'ordre públic per tal d'evitar que les forces reaccionàries de la vila, encara no superada llur perplexitat, poguessin justificar qualsevol tipus d'acció deslegitimadora contra el nou govern!. En aquest context de notable exaltació es constituí, el juliol, l'entitat «Joventut Catalana Republicana» i es col·locà un retrat de Macià a la sala d'actes de l'Ajuntament.

Sens dubte, la personalitat política més rellevant del període republicà –i, per extensió, del primer terç del segle XX– és la de Lluís Mas i Casadesús, nascut el 1887, de família humil, que es distingí pel seu idealisme polític i patriòtic al costat del seu innegable carisma, gens renyit amb la humilitat, una cosa que no li perdonarà el poder oligàrquic després de la guerra. Abraçà de ben jove l'ideal republicà perquè creia fermament que era el projecte polític més idoni per a la construcció nacional de Catalunya. Fou alcalde de Sant Feliu Sasserra entre els anys 1931-1933.

Sense cap mena d'experiència de govern, però bon coneixedor de les necessitats prioritàries de la població, Lluís Mas, al capdavant del consistori republicà, s'enfrontà a un ventall obert de problemes, alguns de nous i d'altres que ja es venien arrossegant des de feia anys. D'aquesta manera, per tal de fer front a la manca de recursos que patia l'Ajuntament i, al mateix temps, poder finançar tot un seguit d'obres considerades cabdals, Lluís Mas plantejà diversos projectes i iniciatives –de vegades a costa de l'habilitació de crèdits dins el pressupost municipal que podien suposar inesperats endeutaments– de cara a millorar la qualitat de vida de la població. Així, el consistori decidí emprendre les obres de reforma i d'ampliació de l'escola pública de nenes, que quedaren enllestides l'octubre de 1931; l'obertura de l'anomenat "Pas Nou", una via d'accés del tot necessària que, convertida en artèria principal, havia de facilitar la comunicació entre la població i l'anomenada carretera de Sabadell a Prats de Lluçanès.

Respecte a aquest darrer punt, si bé és cert que el consistori decidí agilitzar

amb caràcter urgent els tràmits per a la seva construcció, aquest projecte topà d'antuvi amb els entrebancs d'alguns propietaris (Serrajòrdia, Vilaclara) que es mostraren reticents a cedir els corresponents permisos d'expropiació perquè afectaven una part dels seus terrenys que limitaven amb el poble. Solventats definitivament aquests problemes, l'octubre de 1931 s'inicià la construcció del "Pas Nou", que, tal i com ja estava aprovat pel Govern Civil provincial, esdevingué un enllaç o connexió del Carrer Major amb l'esmentada carretera. Per dur a terme aquestes obres, que duraren mig any, el consistori féu veritables equilibris econòmics, ben presents en el pressupost extraordinari de l'any 1932 (d'unes 12.205 pessetes). Lluís Mas adoptà solucions que avui trobaríem inaudites, per no dir insòlites, que suposaren un exercici d'estalvi i de control de les despeses: així, per exemple, Lluís Mas s'oposà a la instal·lació al poble d'una "Casa Cuartel" de la Guàrdia Civil per tal de no mantenir-la, de la mateixa manera que hi rebutjà l'estada d'una parella de Mossos d'Esquadra al·ludint l'"escassa població d'aquest terme i ser molt limitat el pressupost municipal"². D'altra banda, les preocupacions urbanístiques no es limitaren a aquest cas; també es pavimentaren i es construïren voreres a la Plaça Major, el Carrer Major i el Carrer de la Bassa, que configuraven el principal eix de la població, intransitables a l'hivern i quan plovia. Tal i com ens ho recorda l'entranyable testimoni de la Pepa Grilló, Sant Feliu Sasserra tenia aleshores "pocs carrers; tots eren de terra, amb sots i rocs, no hi havia clavegueres i quan plovia molt, l'aigua ens entrava dins de les cases"³.

Aprofitant la realització d'aquestes millores, el consistori republicà mostrà una especial sensibilitat per les condicions higièniques de la població. Per això el 16 de juny de 1933 s'acordà que "per respectar les aceres i fermes dels carrers adobats darrerament que son plasa i carrer Major i carrer de la Bassa, es fasi saber als veïns dels mateixos que's necessari conduir degudament les aigües de pluja que donen les terreres i canaleres com aixís mateix abstenir-se de tirar escombra-

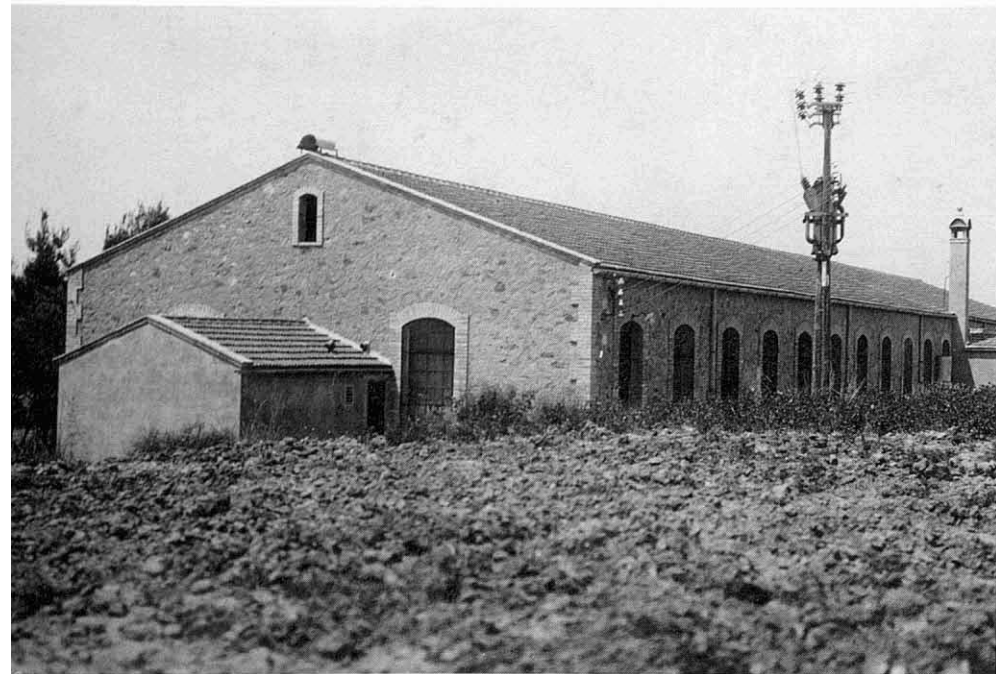
Plaça Major i Carrer Major de Sant Feliu Sasserra a principis del segle passat. Arxiu fotogràfic del Centre d'Estudis del Lluçanès.

ries ni cualsevol desperdici de cap mena a n'els carrers adobats, amb el ben entés que qui no aconduïx aquelles aigües després de transcórrer tres mesos a comptar de primer de Juliol, se li imposarà tribut de canals i qui tiri porqueries a n'aquells carrers d'ara en avant se'l multarà amb 25 pesetes al primer cop i 100 pesetes els restants"⁴.

Un tema del qual cal fer una referència obligada és el de l'aigua. El municipi s'ha caracteritzat des de sempre per tenir un territori dèbilment drenat i, per aquesta raó, la precarietat de la disponibilitat d'aigua per al consum humà –sobretot a l'estiu– ha estat constantment un problema cabdal. La nova conjuntura política semblava afavorir ara la realització d'un sistema propi de subministrament d'aigües potables per al poble. Aquesta necessitat, plantejada ja des de principis de segle i successivament ajornada, s'havia incrementat en el decurs dels anys, fins que Lluís Mas resolgué escometre decididament aquest problema, sobretot arran de la forta secada de l'estiu de 1933. Conseqüentment, el consistori aprovà la seva idea de portar-hi l'aigua de les fonts que nodrien l'anomenat Gorg de la Casanova de la Pedragosa,

situat a la riera del Bassí, concretament al pont del Blanquer, del terme de Prats de Lluçanès. Contemplant aquest projecte com la solució definitiva a la manca d'aigua, el consistori facultà l'alcalde per iniciar les gestions oportunes davant el govern de la Generalitat i els Serveis Hidràulics del Pirineu Oriental. L'enginyer barceloní Joan Teixidor i Barrau fou l'encarregat de dissenyar el projecte. Finalment, les condicions acordades contemplaven un cost total inicial de 2.000 pessetes, quantitat que havia de resultar fraccionada de la següent manera: 500 pessetes per realitzar els corresponents estudis del territori sobre la disponibilitat d'aigua; 500 per la realització del citat projecte i l'aprovació de la seva viabilitat per l'Estat; 500 per pagar la concessió de l'aigua i les restants 500 en concepte de l'ajut que l'Estat hi prestaria, encara per precisar.

La gestió municipal es va veure enterbolida de sobte, el setembre de 1931, per un conflicte laboral del ram tèxtil que enfrontà l'anomenada fàbrica de Baix (la fàbrica d'Isidre Puig i Cia, instal·lada al poble des de l'any 1922) amb els seus treballadors a causa de la sobreexplotació del treball (l'empresa havia doblat el nombre de

La fàbrica de Dalt. Arxiu fotogràfic del Centre d'Estudis del Lluçanès.

telers –de 2 a 4– amb què havien de treballar els obrers). Els treballadors es declararen en vaga i l'empresa reaccionà aleshores amb un tancament –de fet, un “lock out”– com un mitjà de pressió. Aquesta situació agafà completament per sorpresa el govern municipal, ja que hom considerava l'esmentada fàbrica d'un “interès vital per a la població” (en la matrícula de contribució industrial de 1931 consta que tenia 152 telers). Durant dies la tensió es va palpar obertament, de manera que, en previsió de possibles aldarulls, foren cridades dues parelles de la Guàrdia Civil, que acompanyaren els treballadors que havien decidit tornar a la fàbrica enmig dels impediments dels piquets. La gent que no tornà al treball fou acomiadada i, per tant, obligada a anar-se'n a buscar feina a d'altres llocs (Sant Fruitós de Bages, Artés, Torelló, etc.). Aquest fet provocà el tancament de cases a la vila i, de retruc, el comentari, no exempt de dramatisme, de l'alcalde: “*Sant Feliu ha estat sempre una vila, però d'aquesta manera no serà ni poble*”⁵.

El consistori facultà Lluís Mas a dur a terme les gestions que estimés més pertinents. Aleshores, l'alcalde buscà inversors de capital i manobres del propi poble per tal de construir-hi una

nova fàbrica, mentre que l'empresari era forà. El mateix Lluís Mas també participà directament en l'edificació portant blocs de pedra amb el seu carro de la pedrera del Blanquer (terme d'Oristà). Aquesta fàbrica fou finalment la d'«Arch i Llobet», una empresa tèxtil que tenia la seva seu a Terrassa, la qual hi instal·là la maquinària. La fàbrica «Arch i Llobet», també coneguda popularment com la fàbrica de Dalt o dels Rabassaires, començà a funcionar a la tardor de 1931 amb uns 34 telers mecànics, mentre l'Ajuntament es congratulava del retorn a la “normalitat”.

Mateu Tantinyà i Riera substituï Lluís Mas en el govern municipal el gener de 1934. Durant el seu breu mandat seguí les línies bàsiques reformistes del seu predecessor. En l'agenda política restaven dues qüestions pendents: la materialització del projecte d'aigües potables, ja aprovat, i la creació de nous locals escolars en substitució dels antics, ubicats a l'ajuntament, els quals mostraven deficiències per assegurar la millora de l'ensenyament. En la seva gestió cal remarcar el paper que tingué el grup de l'oposició municipal, que aconseguí agrupar-se a l'entorn del cabdillatge de l'industrial Joaquim Vila i Puigbó, fill

de Joan Vila i Pla (qui fou el darrer alcalde de la dictadura primoriverista), erigit en el portaveu de la dreta local que encara no havia pogut digerir la pèrdua del poder municipal. Joaquim Vila, un home proper ideològicament a la CEDA en aquests moments, però per oportunisme situat en l'òrbita política conservadora de la Lliga (més endavant, en acabar la guerra, serà el cap local del “*Movimiento*”), desenvolupà una activitat política caracteritzada en tot moment per una oposició sistemàtica –a voltes fins i tot visceral– a la tasca de govern: cercà excuses per impedir la portada d'aigua pública i àdhuc criticà la realització del “Pas Nou”.

A remolc de les iniciatives plantejades en el bienni anterior, Sant Feliu Sasserra començava a tenir per primera vegada un projecte seriós que recollia les preocupacions urbanístiques del moment. Per aquest motiu, el consistori proposà l'arranjament del camí que anava de la Plaça de Baix fins a la carretera, així com un bon condicionament del camí que enllaçava amb el carrer de Santa Magdalena. D'altra banda, a iniciativa del nou alcalde, tot aprofitant l'esdeveniment de la Festa Major de setembre, es col·locà a la Plaça Major una placa de marbre que duia el nom de Francesc Macià, un acte simbòlic que fou durament criticat per l'oposició conservadora.

Tanmateix, com ja és prou sabut, el panorama polític s'enrara a l'Estat espanyol amb el triomf de les dretes a les eleccions legislatives del novembre de 1933. Les tensions i enfrontaments entre els partits d'esquerra i de dreta s'accentuaren, fet al qual influí la conjuntura europea (l'accés de Hitler al poder el 1933 i l'eliminació del socialisme austríac el gener de 1934). En aquest context, la CEDA era assimilada al feixisme per l'esquerra espanyola i catalana. Concretament, a Catalunya la situació del camp s'agreujà en la mesura que rabassaires i propietaris es disputaven la propietat de la terra. El 5 de maig de 1934, la Generalitat publicà un decret declarant la vigència de la Llei de Contractes de Conreu que el Parlament aprovà l'11 d'abril. Com se sap, aquesta llei tingué la clara oposició de la Lliga, que, amb el suport dels propietaris agraris aglutinats

El "Pas Nou" en l'actualitat. Fotografia de J. A. Planes.

entorn de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, pressionà Madrid perquè fos portada al Tribunal de Garanties Constitucionals fins que, finalment, resultà impugnada i declarada inconstitucional. A partir d'aquest moment s'obrí una crisi política i institucional que va desembocar en els fets del Sis d'Octubre de 1934.

A Sant Feliu Sasserra, a suggerència del mateix alcalde, donada la crítica situació política que es vivia al país, l'Ajuntament acordà, el 15 de juny de 1934, "ratificar incondicionalment la confiança en la Generalitat de Catalunya, i molt especialment en la persona del seu Honorable President, per tot quant convingui en defensa de Catalunya"⁶. La crisi que es precipità l'octubre de 1934 tingué com a conseqüència més visible la destitució del consistori presidit per Mateu Tantinyà, substituït interinament per Joaquim Vila com a gestor municipal. L'alcalde, regidors i secretari posaren llurs càrrecs a disposició del Comandant Militar de Manresa, dels quals restaren suspesos "por su manifiesta actuación política al lado de elementos perturba-

dores del Orden y contrarios a la Unidad nacional": "En el pueblo de San Feliu Saserra a veinticuatro de Octubre de mil novecientos treinta y cuatro, constituido en la Casa Consistorial D. Luis Oller Gil, capitán de Infantería con destino en el Batallón de Ametralladoras número cuatro y por delegación del Señor Teniente Coronel Comandante Militar de la Plaza de Manresa, procede a la destitución del Ayuntamiento y a la designación de la Comisión Gestora, compuesta por D. Joaquín Vila Puigbó y D. Vicente Codina Arnau, de la que el primero queda nombrado Presidente, y los cuales toman posesión de su cargo, hallándose presentes junto con el Alcalde saliente D. Mateo Tantiñá, y el depositario D. Juan Crespí Corominas (...)"⁷.

A partir d'aleshores, el consistori fou dominat pels elements conservadors que es limitaven a resoldre els afers més imprescindibles perquè la gestió municipal funcionés. El primer fet "rellevant" de la seva acció política fou la instal·lació d'un "puesto" de Mossos d'Esquadra per tal de "guar-

dar l'ordre" (val a dir que per dur a terme aquest propòsit s'oferiren alguns "veïns solvents" per fer-se càrrec de les despeses de manteniment fins que el consistori es trobés en condicions d'atendre-les).

D'altra banda, els interessos particulars es reflectien en la realització i adjudicació d'algunes obres. Tenim alguns casos. El primer fa referència a l'arranjament del camí —actual carrer Catalunya— que menava des de la carretera a la Plaça de Baix, pel qual el consistori arribà a un acord amb el propietari de la parcel·la de terra coneguda com "l'hort del Paraire"; després d'un intens regateig amb el propietari, Josep Arnaus i Solà, s'hi va poder destinar mig quartà del seu terreny, valorat en unes 800 pessetes. De fet, l'arranjament del camí en qüestió tenia com a finalitat última l'agencament de la sortida de la fàbrica Vila a la carretera.

Un altre cas va néixer de la intenció —de ben segur premeditada— de construir una "claveguera general", les obres de la qual foren adjudicades a Josep Bruch i Corominas, un personat-

Segell de la Unió de Rabassaires de Sant Feliu Sasserra.

Mateu Tantinyà. Arxiu fotogràfic de la família Tantinyà.

ge vinculat al clan familiar dels Vila que més tard, en acabar la guerra, exercirà un funest paper polític. El clavegueram en qüestió restà establert de la següent manera: a partir del pas de la carretera, seguia el carrer de la Plaça de Baix (carrer Catalunya) fins a arribar al "Pas Nou" i Passeig Vilaclara; és a dir, més enllà dels pretesos beneficis veïnals, la línia del clavegueram assegurarà els desguassos de les cases dels Vila i Vilaclara, famílies que per la seva posició social integraven part del reduït nucli oligàrquic del municipi.

Al marge d'aquests aspectes, cal remarcar també els inicis de la construcció de la projectada carretera anomenada de Vic a Solsona, que, en el present cas, havia d'unir els municipis de Sant Feliu Sasserra i Oristà. Cal dir que abans de la guerra es féu el tram de Casa Miquela a Oristà, però l'esclat del conflicte significarà la interrupció de les obres del tram comprès entre els pobles d'Oristà i de Sant Feliu Sasserra.

Un cop ja apaivagats al país els ànims dels fets del Sis d'Octubre, i considerant que la situació política es trobava arreu més "normalitzada", el 2 de maig de 1935 es reuniren a la casa consistorial, per un costat, Joaquim Vila i Puigbó, Vicenç Codina i Arnaus, Josep Crespí i Rosell i Joan Roca i Codina (representants de la dreta local que componien en aquest moment l'Ajuntament), i d'altre, Lluís Mas i Casadesús i Pere Muntaner i Puig (ambdós d'ERC), per tal de constituir un nou ajuntament o "comissió gestora", d'acord amb el decret del 26 d'abril del president accidental de torn de la Generalitat, el lerrouxista Joan Pich i Pon, un titella designat pel govern central. Tant Lluís Mas com Pere Muntaner, sabedors que es tractava d'una farsa antidemocràtica, hi assistiren per palesar llur desacord i, seguidament, abandonaren la sala d'actes. Així doncs, Joaquim Vila tornà a ésser elegit alcalde per quatre vots, mentre que Vicenç Codina fou escollit alcalde

segon amb el mateix nombre de vots⁸.

Una de les darreres actuacions del consistori de Joaquim Vila fou l'assoliment del canvi de demarcació de la Guàrdia Civil, cos d'ordre públic que depenia fins aleshores de Balsareny. El 1935, després de consultar-ho amb el Comandant Militar de Manresa, s'acceptà la proposta d'integració a la demarcació d'Artés, ja que el consistori al·legava que des de Balsareny hi havia existit sempre "dificultats de combinacions" per al desplaçament, mentre que des d'Artés hi havia "tres cotxes diaris".

Les eleccions del 16 de febrer de 1936 significaren a Sant Feliu Sasserra, com gairebé a tot Catalunya, el triomf de l'anomenat Front d'Esquerra davant del Front d'Ordre de caràcter dretà. Obeint un manament de la Generalitat del dia 17, els regidors que havien estat depurats tornaren al consistori, novament presidit per Mateu Tantinyà. El 18 de febrer, a la vila, en presència de l'aleshores alcalde segon

Vicenç Codina, es féu efectiva la repoció en llurs càrrecs de Mateu Tintinyà i Riera, Joan Roca i Codina, Joan Crespí i Coromina i Josep Coma i Obradors, que, recordem-ho, havien estat elegits per regir el consistori el 14 de gener de 1934. Joaquim Vila no assistí a l'acte.

La primera acció política del nou consistori, plena de simbolisme, fou "declarar lesius i nuls tots els acorts de la Comisió gestora primera i segona que, des vint-i-cinc d'Octubre de mil noucents trenta-cuatre ha regit aquest Municipi, ja que per no esser legal llur actuació, no poden esser admesos, amb dret, els seus acorts. Al ensems i per no haber-los-hi estat permès a-les-hores, protesten energicament de la destitució ilegal de que foren objecte en aquella data i expresen llur satisfacció ciutadana per haber sigut restablerta la normalitat a tots els Municipis catalans"⁹.

Si bé la minoria dretana no acostumava a assistir a les sessions de l'Ajuntament durant els mesos de febrer a juliol, el clima general de la vila, tret d'alguna excepció que ja apuntarem, romandrà inalterable fins a l'alçament militar contra la República. En aquests mesos, les inquietuds del consistori se centraren a resoldre afers urbanístics puntuals. Els més importants es concretaren en l'enderroc del mur que havia estat construït, el 1935, per l'«Ateneu Familiar», amb el consentiment de Joaquim Vila, per tal de tancar el pati que hi havia davant de l'esmentat edifici (aquesta tanca no se cenyia als requisits municipals perquè envaïa part del "Pas Nou"); la gestió per dur a terme la neteja i la total urbanització de la Plaça Nova (o del "Joc de la Pilota", tal com ho recorden les velles generacions, la qual, abans de l'obertura del "Pas Nou", era una plaça tancada), fet que es traduí en un acord amb el senyor Salví Almató i Espinach, propietari de cal Almató però resident a Barcelona, mitjançant el qual aquest cedia per a via pública el tros de pati adossat a la casa natalícia del beat Almató, el qual, envoltat de parets baixes i ple d'escombraries, es trobava orientat de cara a la citada plaça.

Contemplada com una realització a

més llarg termini, el consistori activà les gestions sobre la portada d'aigües potables al municipi, un projecte que ja havia estat aprovat el 1933. A més de satisfer la necessitat d'aigua als vilatans, les obres de canalització o conducció havien de servir per reduir l'atur dels treballadors de la població. Mentrestant, la gent patia aquest problema i les queixes s'anaven acumulant: així, per exemple, l'abril de 1936 l'alcalde es féu ressò del malestar existent per l'estat lamentable de la bassa pública (situada a l'actual carrer de la Bassa), la qual, a causa de la notòria deixadesa, no havia estat degudament escurada dels residus adherits a les seves parets; conseqüentment, hom acordà amb caire d'urgència la seva immediata neteja i reparació.

En projecte quedà també l'edificació de les noves escoles, d'acord amb la política de la República sobre la laïcització de l'ensenyament, en aplicació del decret d'Instrucció Pública. A Sant Feliu Sasserra, on eren prou evidents els antagonismes polítics, la dreta local aprofità la qüestió religiosa per atiar una sorollosa manifestació contra el consistori arran de la visita de l'inspector d'ensenyament el maig de 1936. El rerafons d'aquest fet radicava en la notícia de la substitució de l'ensenyament religiós que impartien les monges dominiques, presents a la vila des de l'any 1902. Una part del veïnat, principalment integrada per dones i canalla, es concentrà a la plaça de la vila i escridassà les autoritats locals i el citat inspector mentre feien la inspecció dels antics locals escolars a l'ajuntament, els quals es trobaven en unes condicions força precàries i deficients que feien inviable llur habilitació.

L'esclat de la guerra desembocà en una situació radicalment nova. La dreta desaparegué políticament: els consellers de la minoria dretana, Joaquim Vila i Vicenç Codina, foren destituïts de l'ajuntament "per ésser els únics que procedeixen de partits desafectes al Front Popular" i substituïts pels suplents de la candidatura d'esquerres, Feliu Casas i Mas i Miquel Pla i Sallés.

Durant els primers dies de la guerra els esdeveniments es precipitaren: la vila passà a denominar-se Sasserra de

Bages; l'església parroquial i la capella de Santa Magdalena foren saquejades i les imatges dels sants cremades; foren assassinats mossèn Pere Busquets i Padrós i Baldomer Marbà, director de la fàbrica de Dalt, per comitès de la FAI i a la vila es formà un comitè d'obrers que col·lectivitzà les fàbriques i s'aproprià dels pocs automòbils existents. Tot això, però, ens porta a un altre tema que aquí no podem tractar.

El 17 d'octubre de 1936 es produí una renovació del poder municipal. Foren declarats consellers Mateu Tintinyà i Riera, Joan Roca i Codina i Joan Crespí i Corominas (ERC); Josep Roca i Solà, Josep Pardols i Castany i Josep Guiu i Puigbó (CNT); Miquel Pla i Sallés i Josep Coma i Costa (PSUC); Pau Pont i Rodellas (Unió de Rabassaires). Resultà elegit alcalde Josep Coma i Costa i tinent d'alcalde Miquel Pla i Sallés (aquest darrer fou l'últim alcalde republicà de Sant Feliu Sasserra abans de l'entrada de les tropes franquistes).

Notes

1. AMSF (Arxiu Municipal de Sant Feliu Sasserra). Llibre d'actes municipals (7-II-1924 – 31-VII-1931). Acta del dia 16-IV-1931.
2. AMSF. Llibre d'actes municipals (14-VIII-1931 – 10-XI-1933). Acta del dia 12-VIII-1932.
3. Dolores Soler i Castellví, *Un segle de vida al Lluçanès. Memòries de la Pepa Grilló i Serra*. Solc. Àmbit de recerca i documentació del Lluçanès, 2000. Pàgina 33.
4. AMSF. Llibre d'actes municipals (14-VIII-1931 – 10-XI-1933). Acta del dia 16-VI-1933.
5. Informació facilitada per la senyora Enriqueta Mas i Riu, filla de Lluís Mas.
6. AMSF. Llibre d'actes municipals (17-XI-1933 – 3-IV-1936). Acta del dia 15-VI-1934.
7. AMSF. Llibre d'actes municipals (17-XI-1933 – 3-IV-1936). Acta del dia 25-X-1934.
8. AMSF. Llibre d'actes municipals (17-XI-1933 – 3-IV-1936). Acta del dia 2-V-1935.
9. AMSF. Llibre d'actes municipals (17-XI-1933 – 3-IV-1936). Acta del dia 23-II-1936.

Josep Albert Planes i Ball

Historiador

Membre del Centre d'Estudis del Lluçanès